

Література

1. Химич І.Г., Тимошик Н.С. Фінансовий інтелект: виклик чи необхідність. *Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції «Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти»* (Львів, 29-30 січня 2024 р.). Львів: Львівський науковий форум, 2024. С. 22-23. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/44243>

2. Мангушев Д. В., Будріс Т. І., Калініченко В. В. Релокація бізнесу в Україні. *Економіка та управління підприємствами*. 2023. Вип. 75. С.119–124.

УДК 336

І. Бідованець

(Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна)

ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ БАР'ЄРИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОГО СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

Bidovanets Iryna

ECONOMIC AND SOCIO-PSYCHOLOGICAL BARRIERS TO THE DEVELOPMENT OF PERSONAL LIFE INSURANCE IN UKRAINE

Ринок страхування життя виконує критично важливу функцію у розвинутих економіках: акумулює довгострокові заощадження населення, забезпечує фінансову захищеність сімей та формує інвестиційний капітал для економічного зростання. Натомість в Україні станом на 2024 рік страхування життя займає лише 10% загального страхового ринку [1]. Така ситуація створює структурні проблеми для української економіки: дефіцит довгострокового капіталу, низький рівень фінансової захищеності населення та обмежений інвестиційний потенціал небанківського фінансового сектору.

Війна загострила проблему: попри загальне зростання страхового ринку, страхування життя демонструє набагато повільніші темпи розвитку порівняно з обов'язковим автострахуванням. Дослідження показують пряму кореляцію між рівнем економічного розвитку та рівнем страхування життя. Проте в Україні навіть з урахуванням низького рівня доходів, показники страхування життя є аномально низькими, що свідчить про системні інституційні та культурологічні бар'єри.

Можна виділити комплекс факторів стримування: низький рівень фінансової грамотності, недовіру до страхових компаній, економічну нестабільність, недосконалу законодавчу базу та високі адміністративні витрати. Дослідження страхової культури показує, що більшість населення України вбачає необхідність у страхуванні власного життя лише в крайньому разі, коли цього вимагає ситуація (наприклад, при отриманні кредиту). Це кардинально відрізняється від західної моделі, де страхування є базовим елементом особистого фінансового планування.

На нашу думку, можна виокремити наступні економічні бар'єри розвитку страхування життя:

- критично низький рівень доходів та купівельної спроможності, адже середня зарплата в Україні становить близько 500 євро, що в 4-6 разів нижче за європейські стандарти і тільки зі зростанням добробуту люди мають можливість більшу частину доходу заощаджувати, в тому числі у формі life-полісів;
- високий рівень інфляції та нестабільність національної валюти, зокрема, інфляція в Україні у 2022 році досягла 26,6%. Це робить проблемним здійснення довгострокових накопичувальних програм страхування життя. Викликане інфляцією зниження реальної вартості страхової суми відштовхує потенційних страхувальників;

- слабкий розвиток фондового ринку та обмежені інвестиційні можливості. Нерозвиненість фондового ринку обмежує можливості диверсифікації та ефективного управління резервами life-страховиків.

Вагомим чинником стримування розвитку страхування життя в Україні залишаються соціально-психологічні бар'єри. Тривалий досвід фінансових криз, банкрутств фінансових установ та втрати заощаджень сформував у суспільстві стійку недовіру до довгострокових фінансових інструментів. У масовій свідомості домінує установка на збереження коштів у готівковій формі або інвестування в матеріальні активи, тоді як страхування життя сприймається як другорядний або ризикований фінансовий продукт. Додатковим стримувальним чинником є низький рівень фінансової грамотності населення, відсутність системних уявлень про механізми захисту доходів, накопичення капіталу та управління ризиками. Значний вплив продовжує зберігати й радянська модель соціального забезпечення, у межах якої відповідальність за фінансову безпеку людини покладалася переважно на державу, а не на індивідуальні інструменти страхового захисту.

Недостатній розвиток страхування життя має довгострокові негативні макроекономічні наслідки. Передусім це обмежує формування внутрішнього довгострокового інвестиційного ресурсу, який у розвинених економіках є одним із ключових джерел фінансування інфраструктурних проєктів, житлового будівництва та корпоративного сектору. Водночас низьке поширення страхових механізмів знижує рівень фінансової безпеки домогосподарств, посилюючи їхню вразливість до соціальних ризиків, пов'язаних із втратою працездатності або годувальника. Окрему загрозу становить додатковий тиск на солідарну пенсійну систему, яка в умовах демографічних змін і обмежених бюджетних ресурсів не здатна самотійно гарантувати достатній рівень соціального захисту в майбутньому.

Подолання виявлених диспропорцій потребує комплексної державної політики, спрямованої як на підвищення довіри до страхових інститутів, так і на стимулювання попиту на довгострокові страхові продукти. Важливу роль відіграє системний розвиток фінансової освіти, який має формувати культуру відповідального фінансового планування ще на етапі шкільної та університетської підготовки. Не менш значущими є податкові та інституційні стимули, що заохочують роботодавців і працівників до використання страхування життя як елемента соціального пакета та особистої фінансової стратегії. Ключовою умовою зростання довіри залишається посилення державних гарантій захисту страхувальників і підвищення прозорості діяльності страхових компаній.

Окремого значення набувають цифровізація страхових послуг і розвиток доступних гібридних продуктів, які поєднують елементи накопичення, страхового захисту та пенсійного забезпечення. Це дозволяє адаптувати страхові інструменти до потреб молоді та осіб із середніми доходами. У післявоєнний період розвиток страхування життя може також стати складовою стратегії економічного відновлення, перетворившись на додатковий внутрішній фінансовий ресурс для інвестицій в інфраструктуру та соціальну сферу. Саме поєднання інституційних реформ, цифрових рішень і підвищення фінансової культури здатне забезпечити стійкий розвиток цього сегмента фінансового ринку.

Ключовим висновком є те, що розвиток страхування життя – це не тільки питання фінансового сектору, але й елемент національної стратегії економічної безпеки та соціальної стабільності. Без формування потужного life-сектору Україна не зможе забезпечити довгострокове фінансування відбудови та гідний рівень життя майбутніх поколінь пенсіонерів.

Література

1. Основні тенденції страхового ринку у 2024 році. <https://uainsur.com/04.04.2025>. URL: <https://uainsur.com/osnovni-tendentsii-strakhovoho-rynku-u-2024-rotsi/> (дата звернення: 26.11.2025).

УДК 159.9(09)(075.8)

В. Т. Бойчук — ст. гр. БП-31

(Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна)

Науковий керівник: професор Я. В. Стоцький

РОЗШИРЕНИЙ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІСТОРІЇ ПСИХОЛОГІЇ З ІНШИМИ НАУКАМИ

V. T. Boichuk

Supervisor: Professor Y. V. Stotsky

EXPANDED RELATIONSHIP OF THE HISTORY OF PSYCHOLOGY WITH OTHER SCIENCES

«Історія психології у системі наук позиціонується як складне інтегроване знання що розвивається у нерозривному зв'язку із суспільними та природничими науками. Дотичність історії психології до інших галузей пізнання обумовлена передусім генезою формування психологічних ідей у вимірах наукових досліджень» [2].

Психічні процеси тісно пов'язані з фізіологією, що визначає вплив психофізіології на загальний стан здоров'я людського організму. Найдавнішими представниками є лікар і філософ Алкмеон (антична епоха, VI-V ст. до н. е.) — засновник принципу нервізму. «Він першим пов'язав психіку з роботою головного мозку і нервовою системою в цілому» [3, с. 36]. Що згодом розробив давньогрецький лікар Гіппократ (460-370 рр. до н. е.), який виділив 4 типи темпераменту.

«Гюстав Теодор Фехнер (1801-1887 рр.) — поет, вчений, філософ створив нову самостійну область знань - психофізику. У роботі „Елементи психофізики" (1860 р.) сформулював основне завдання психофізики: створив точну теорію співвідношення між фізичними та психічними явищами, а також між душею та тілом. Метою Фехнера було вивчення відчуттів» [3, с. 138].

А Педагогічна психологія формувалась з середини XIX ст. Основоположниками є: «Микола Пирогов (1810 - 1881), Костянтин Ушинський (1824 - 1871), останній обґрунтував необхідність педагогічної психології як науки, визначив її предметний зміст («Людина як предмет виховання. Дослід педагогічної антропології»), і Петра Каптерєва (1849 - 1922), який у 1877 році опублікував працю «Педагогічна психологія», присвячену психологічному аналізу освітнього процесу» [6, с. 23].

Натомість «Юридична психологія — галузь психологічних вчень, яка вивчає закономірності і механізми психічної діяльності людей у сфері регульованих правом відносин. Під впливом успіхів експериментальної психології наприкінці XIX — початку XX ст. були проведені перші лабораторні дослідження в галузі юридичної психології. Основні зусилля були спрямовані на вивчення психології показань свідків і допиту (А. Провіні, Г. Гросс, К. Марбе, В. Штерн та ін.), «діагностики причетності» до злочину (К. Юнг), судової і слідчої роботи, психологічних основ професійного добору і навчання юристів (Г. Мюнстерберг)» [1, с. 30].